

РЕЦЕНЗІЯ

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.27.13>

ПЕРЕГУДА Є. В.

**НАУКОВИЙ ПРОРИВ НА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПЕРЕТИНІ
ПРАВА І ПОЛІТОЛОГІЇ**

В Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України вийшла друком монографія, яка може стати певним проривом у сфері суспільних наук¹. Монографія присвячена розв'язанню проблем становлення правової політології, яку автори характеризують, зокрема, як нову науку або ж як новий напрям наукових досліджень.

У сучасному, організованому, суспільстві номенклатура галузей науки та наукових спеціальностей досить жорстко регламентується. В Україні це врегульовано, зокрема, квітневою 2015 р. постановою Кабінету Міністрів України, відповідними наказами Міністерства освіти і науки. Проте історія науки свідчить, що часто кардинальні наукові прориви здійснюються на міждисциплінарному перетині. Так, синергетичний метод, поширений нині у суспільствознавчих дослідженнях, свого часу виник на перетині історії, фізики, хімії, низки інших наук. Біхевіоралістський підхід у суспільствознавстві з'явився завдяки кооперації представників, з одного боку, політичної науки, з іншого – економічної теорії, психології тощо.

У 1980-х рр. заявив про себе та почав стрімко поширюватися у наукових дослідженнях такий підхід як неоінституціоналізм. Це стосувалося не лише політології, а й інших галузей науки – економіки, соціології тощо. І хоча дискусії щодо визначення самого поняття суспільних інститутів наразі продовжуються, прихильників різних напрямів у межах цього підходу об'єднує теза про те, що саме суспільні інститути визначають соціально-політичні інтереси та дії.

Саме в цьому контексті, на нашу думку, слід оцінювати й заявку на формування нового напрямку наукових досліджень – правової політології. Адже, з одного боку, право є найважливішим регулятором суспільних відносин, відтак без їх ґрунтовного вивчення неможливе дослідження функціонування суспільно-політичної сфери. З іншого боку, відповідно до неоінституціоналістської парадигми, згідно з якою інститути не лише обмежують, а й створюють певний діапазон інтересів, практик, конкретних дій, мусимо визнати, що соціально-політичні практики прямо впливають на розвиток інститутів, зокрема правових. Причому йдеться не лише про зв'язок змісту правових актів з інтересами політичних акторів. Варто згадати, що функціями правової системи є не лише виробництво правових актів, а їх тлумачення та застосування. Й на реалізацію цих функцій політичні інтереси справляють істотний вплив. Відтак реалізація функцій правової науки без ґрунтовного вивчення специфіки соціально-політичних інтересів, практик, дій неможлива.

Отже, поява такого напрямку досліджень, як правова політологія, є закономірним результатом не лише дії механізмів суспільного розвитку, а й тенденцій парадигмального розвитку самої науки. Не дивно, що ідеї про інституціоналізацію правової політології виникли саме в Інституті держави і права НАН України, де багато років функціонують відділ правових проблем політології, спеціалізована рада із захисту дисертацій з політичних наук та багато років здійснюються дослідження політико-правових засад суспільних явищ,

¹ Правова політологія: проблеми концептуалізації та інституціоналізації: монографія / За ред. І.О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. 2019. 288 с.

результатом чого були монографії про виборчі системи в Україні, громадянське суспільство, взаємодію політики, права та влади, реформування регіонального управління, зокрема адміністративно-територіальну реформу, механізми політичної відповідальності, механізми етнополітичного розвитку тощо. Врешті кілька років тому в Інституті було захищено дисертацію з проблематики правової політології. Відтак рецензована монографія підбиває підсумки досліджень фахівців Інституту в політико-правовій сфері. Водночас у монографії автори пішли далі, й зазначені підсумки відстали відображення, зокрема, у формулюваннях об'єкта, предмета правової політології, аналізі її методів, функцій та понятійно-категоріального апарату.

Об'єкт правової політології автори визначають як «співвідношення та взаємодію політики і права як основу ефективності функціональних параметрів життєдіяльності держави і громадянського суспільства». Правова політологія має не просто поєднати політичну систему суспільства та правову систему держави, а й «внести чіткі критерії та ознаки в ті правові механізми, що містять значний елемент політичного, регламентувати діяльність специфічних суб'єктів політико-правової системи ...та інститутів громадянського суспільства» (с. 19). Предметом правової політології, на думку авторів, є «збалансування сфер застосування політики і права через регулювання інституційної інфраструктури та відносин між людьми на основі органічного поєднання потенціалу політико-правових цінностей, соціальних і правових норм з урахуванням сутнісних потреб та запитів суспільства» (с. 276).

При аналізі понятійно-категоріальної основи правової політології особливо цікавими є інтерпретація таких понять, як «політичне право», «правова політика», «політико-правові цінності», «правовий закон» тощо. Слід зазначити, що явище політичного права вже досліджували видатні учені минулого, зокрема, Ж.-Ж. Руссо, В. Старосольський та ін. І все ж повноцінним елементом наукового дискурсу це поняття стає лише сьогодні, що автори пов'язують із зростанням ролі права в регулюванні політичних відносин, організації та діяльності держави і суспільства. Варто зазначити, що вони не ототожнюють політичне право з правом конституційним або адміністративним. На їх думку, це «багатовимірний, соціально-політичний феномен: це і політична ідея, і політична теорія, і напрям у політичній науці, і глобальна політична практика, і нормативне регулювання тощо».

Моделлю співвідношення політики та права, на думку авторів монографії, є правова політика, в рамках якої не лише право є засобом політики, але й «політика здійснюється у правовій формі, не тільки політика визначає право, але й право є чинником, що визначає правомірність політики».

Причому в контексті аналізу авторами понятійно-категоріального апарату правової політології, в цілому взаємодії політики та права, на нашу думку, важливо звернути увагу ще на один аспект. Вони розуміють право не лише як позитивне, тобто як ухвалені формальні закони та інші правові акти, а й загалом як систему нормативного регулювання суспільства, включно уявлення суспільства про належне та справедливе. Тому значна увага авторами приділяється такому поняттю як «Справедливе Суспільство».

Відтак обґрунтованим є й запропонований перелік наукових галузей, з якими взаємодіє правова політологія, що також відзначено у монографії. На думку авторів, цей перелік включає політичну філософію, політичну соціологію, політичну історію, історію політичних та правових вчень, теорію держави і права, філософію права, конституційне право, соціологію права, без яких «неможливо сформувати цілісне уявлення про суспільно-політичну дійсність» (с. 8).

Авторська пропозиція нового наукового напрямку є обґрунтованою, достатньою мірою концептуалізованою. Будемо сподіватися на прискорення оформлення цієї пропозиції у вигляді освітньо-професійних та освітньо-наукових програм, а також у номенклатурі наукових спеціальностей.